

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

ВАТАМАНЮК ОЛЬГА СЕРГІЇВНА

УДК 336.25:336.225.3

**СУПРОВОДЖЕННЯ ВЕЛИКИХ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ
ТА ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі фінансів ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Славкова Алла Аркадіївна,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
доцент кафедри фінансів

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Соколовська Алла Михайлівна,
Державна навчально-наукова установа
«Академія фінансового управління»,
заступник директора

кандидат економічних наук, доцент,
Матвейчук Людмила Олександрівна,
Національна академія державного управління
при Президентові України,
докторант кафедри управління національним
господарством та економічної політики

Захист відбудеться «16» червня 2016 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.04 у ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, пр. Перемоги, 54/1, ауд. 203. З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська 49 г, ауд. 601.

Автореферат розіслано «13» травня 2016 року.

***Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
к.е.н., професор***

Поддєрьогін А.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Запорукою повноцінного надання державою суспільних благ є реалізація фіскального потенціалу податків і як наслідок, наповнення бюджету. У вирішенні цього завдання домінує не податок, а суб'єкт – платник, на якого покладається відповідальність за перерахування обов'язкових платежів до бюджету. Проте його поведінка формується під впливом різних факторів, зокрема й тих, що зумовлюють порушення податкової дисципліни. Зростаючі потреби держави у фінансових ресурсах та активізація девіантної поведінки платників суттєво актуалізували питання щодо вдосконалення взаємодії фіскальних органів з тими категоріями платників податків, які більшою мірою наповнюють бюджет держави, а саме – з великими платниками. Водночас реалізація основних напрямів модернізації Державної фіскальної служби України, а також імплементація передових європейських стандартів взаємодії з платниками податків зумовили посилення сервісно-партнерської складової роботи податкових органів, виражене у супроводженні особливих суб'єктів податкових відносин – великих платників.

Протягом останніх двох десятиріч вітчизняна наука узагальнила національний та зарубіжний досвід функціонування податків, сприявши формуванню в Україні податкової системи, яка б відповідала сучасним засадам ринкового господарювання і ґрунтувалася на принципах, запропонованих у свій час А. Смітом та А. Вагнером. Положення, сформульовані такими українськими науковцями як В. Л. Андрущенко, О. М. Десятнюк, Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, В. М. Мельник, В. М. Опарін, А. М. Соколовська, Л. Л. Тарангул, О. М. Тимченко, В. М. Федосов та ін. стали основою побудови вітчизняної системи оподаткування і теоретичною базою наукових пошуків у сфері адміністрування податків. Однак в сучасних умовах більше уваги вчених привертають питання визначення правосуб'єктності платників податків, їх вкладу у розвиток національної економіки.

У фаховій літературі знайшло своє відображення дослідження ролі великих платників у наповненні бюджету, підходи до налагодження їх партнерських відносин із податковими органами, а саме в роботах Т. В. Василькової, І. О. Горленко, В. П. Гоя, І. В. Лещух, Л. О. Матвейчук, Ю. С. Махиніча, А. В. Пислиці, Н. І. Рубан, А. А. Славкової, О. Ю. Тімарцева. Однак слід зауважити, що, незважаючи на вагомість науково-методологічних розробок у даній галузі, вони не охоплюють усього кола проблем, що стосуються обслуговування великих платників податків. Практика адміністрування податків, що сплачуються великими платниками, головним чином ґрунтується на досвіді розвинених країн та сформована відповідно до рекомендацій міжнародних організацій. Це підкреслює важливість вивчення прагматики супроводження великих платників податків в Україні з метою його подальшого вдосконалення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри фінансів ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за темою «Макрофінансові стабілізатори в системі державного регулювання економічного розвитку» (державний реєстраційний номер 0113U004262), в рамках якої розроблено пропозиції щодо вдосконалення партнерської взаємодії між органами фіскальної служби та великими платниками податків. Крім того,

дисертаційне дослідження виконано також відповідно до напряму науково-дослідної теми кафедри фінансів Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ «Фінансові відносини в умовах розвитку ринкової економіки» (номер державної реєстрації 0112U002325), в межах якої автор взяв участь у підготовці розділу «Особливості побудови податкових відносин на сучасному етапі економічного розвитку», розглянувши фіскальні та регулюючі аспекти реалізації податкових відносин між державою та юридичними особами.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є дослідження і наукове обґрунтування теоретичних засад супроводження великих платників податків та розробка напрямів його вдосконалення в Україні, спрямованих на побудову партнерських відносин між бізнесом і фіскальними органами з метою створення умов для забезпечення стабільних надходжень до бюджетів усіх рівнів. Для реалізації поставленої мети в роботі визначено такі завдання:

- визначити концептуальні основи взаємозв'язку адміністрування податків та супроводження платників податків;
- систематизувати основні ознаки та критерії ідентифікації великих платників податків, охарактеризувати роль, функції та соціально-економічну значимість великих платників для держави;
- окреслити історичні передумови й етапи формування інституційної інфраструктури системи супроводження великих платників податків в Україні та їх особливості;
- дати оцінку вкладу великих платників у формування доходів бюджету й проаналізувати фінансові наслідки їх територіальної концентрації в Україні;
- оцінити ефективність супроводження великих платників податків в Україні;
- узагальнити зарубіжний досвід ідентифікації та обслуговування великих платників податків;
- побудувати економіко-математичну модель показників діяльності великих платників податків;
- обґрунтувати напрями вдосконалення сервісу великих платників податків в Україні.

Об'єктом дослідження виступає механізм супроводження великих платників податків в Україні.

Предметом дослідження є система фінансових відносин, що виникають між державою в особі фіскальних органів та великими платниками податків у процесі обслуговування останніх та виконання ними податкового обов'язку.

Методи дослідження. При вирішенні визначених завдань дисертаційної роботи застосовано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема *інформаційно-логічний метод* – при розкритті сутності понять та систематизації наукових поглядів із розглянутої проблематики; *метод порівняльного аналізу та синтезу* – з метою виділення ознак та функцій великих платників податків; *статистично-економічний і графічний* – для відображення динаміки податкових платежів і податкової заборгованості великих платників та розрахунку їх відхилення; *кореляційного аналізу* – для виявлення наявності зв'язку між кількістю великих платників податків та податковими надходженнями бюджету; *економіко-математичного моделювання, регресійного, факторного та трендового аналізу* –

при дослідженні показників діяльності великих платників податків; *прийоми абстрактно-логічного методу* – для здійснення теоретичних узагальнень та формулювання пропозицій щодо вдосконалення супроводження великих платників податків в Україні.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти з питань супроводження великих платників податків, аналітичні та статистичні матеріали щодо діяльності: спеціалізованих державних податкових інспекцій та органів Державної фіскальної служби України за 2005-2015 роки; матеріали Державної служби статистики України; офіційні видання та рекомендації національних і міжнародних фінансових організацій, у тому числі Світового банку, ОЕСР, ООН; наукові публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, доповіді конференцій з питань супроводження великих платників податків.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дана дисертаційна робота являє собою комплексне дослідження прикладних аспектів супроводження великих платників податків з точки зору пріоритетності цих суб'єктів господарювання для національної економіки та перспектив удосконалення їх взаємодії з фіскальними органами у контексті євроінтеграції та розвитку підприємництва в Україні. Науково-практичні результати дисертації, які відображають новизну дослідження, полягають у такому:

вперше:

- розроблено схему диференціації контрольно-наглядових заходів фіскальних органів за категоріями великих платників податків, упорядкованими відповідно до ступеня податкового ризику платників, у тому числі виділено із загальної групи великих платників податків «ключових платників», які характеризуються високим рівнем ризику, зумовленим, насамперед, складністю основної діяльності платника податку. Обґрунтовано доцільність обов'язкового запровадження горизонтального моніторингу з метою зниження адміністративного втручання у фінансово-господарську діяльність ключових платників та зменшення витрат податкових органів на проведення перевірок;

удосконалено:

- критерії ідентифікації великих платників податків в Україні, зокрема, на основі аналізу сучасних показників економічного середовища запропоновано закріпити вартісну величину даних критеріїв за прожитковим мінімумом для працездатних осіб. Це сприятиме підтриманню стабільності податкового законодавства у частині відбору великих платників податків з урахуванням показників економічного розвитку країни;

- методичні підходи до розвитку партнерських відносин фіскальних органів та великих платників податків, у тому числі рекомендовано проведення комплексних опитувань останніх та формування на їх основі консолідованого звіту, що дасть змогу здійснити оцінку якості сервісу великих платників податків і як наслідок, вдосконалити їх супроводження з огляду на одержані результати панелі опитування;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні засади супроводження великих платників податків, зокрема: 1) розмежовано поняття «адміністрування податків» та «супроводження платників податків»; 2) дано трактування сутності супроводження великих платників податків

як діяльності фіскальних органів рекомендаційного характеру, що реалізується у процесі адміністрування обов'язкових платежів великих платників податків, і яка спрямована на забезпечення великим платникам максимально комфортних умов обслуговування, а також на попередження появи факторів порушення ними податкового законодавства; 3) обґрунтовано взаємозв'язок адміністрування податків та супроводження платників, що дозволить уникнути суперечностей щодо вживання в теорії і практиці даних понять;

– теоретичні положення стосовно управління оподаткуванням фізичних осіб з високим рівнем доходів у частині визначення критеріїв ідентифікації та запровадження спеціалізованого супроводження заможних платників податків в Україні з урахуванням міжнародних рекомендацій та на основі існуючого досвіду індивідуального супроводження юридичних осіб як великих платників податків. Це дасть змогу здійснювати моніторинг за фінансовою дисципліною заможних осіб і своєчасно вживати контрольних заходів;

– пропозиції щодо запровадження в Україні горизонтального моніторингу як сервісу для великих платників податків, що здійснюється на постійній основі, та ґрунтується на веденні розширеного діалогу з ключовими платниками податків і передбачає посилення уваги фіскальних органів за податковою поведінкою платника при одночасному зменшенні втручання в його фінансово-господарську діяльність.

Практичне значення одержаних результатів. Основні теоретико-методологічні положення, викладені в дисертаційному дослідженні, мають наукову та прикладну цінність, що полягає у розширенні понятійного апарату супроводження великих платників податків, а також в актуальності рекомендацій, сформульованих дисертантом, для його вдосконалення в Україні.

Практичну значимість результатів дисертаційного дослідження підтверджено Міністерством фінансів України (довідка № 31-11110-10-17/4622 від 16.02.2016 р.), а також Міжрегіональним головним управлінням Державної фіскальної служби – Центральним офісом з обслуговування великих платників при здійсненні аналізу динаміки податкових надходжень Державного бюджету України, сплачених великими платниками (довідка № 21601/10/28-10-03-01 від 07.09.2015 р.). Крім цього, окремі пропозиції, висвітлені в дисертаційній роботі, використані Спеціалізованою державною податковою інспекцією з обслуговування великих платників у м. Одесі Міжрегіонального головного управління Державної фіскальної служби України для підвищення ефективності організаційної роботи координаційно-моніторингового управління (довідка № 315/28-08/9 від 07.07.2015 р.).

Основні положення дисертаційного дослідження також впроваджені у навчальний процес Чернівецького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету при викладанні дисциплін «Податкова система України», «Податковий менеджмент» та «Податки в зарубіжних країнах» (довідка № 96/01-17 від 03.02.2016 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є науковим дослідженням, виконаним автором одноосібно. Усі результати, висновки та пропозиції, представлені у роботі, одержані дисертантом самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження опубліковано у матеріалах всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій, серед яких: «Фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання» (13-15 лютого 2013 р., м. Кременчук), «Ольвійський форум – 2013: «Світова криза: прояви, наслідки, шляхи подолання» (24-26 травня 2013 р., м. Миколаїв-Коблево), «Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин» (16-17 травня 2013 р., м. Умань), «Соціально-економічний розвиток України та регіонів» (23 травня 2013 р., м. Івано-Франківськ), «Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України» (25 жовтня 2013 р., м. Київ), «Фінансові механізми активізації підприємництва» (7-8 листопада 2013 р., м. Львів), «Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрямки розвитку» (15 листопада 2013 р., м. Київ), «Фінансово-економічний розвиток України в умовах глобалізаційно-інтеграційних процесів» (28 лютого 2014 р., м. Львів), «Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю» (10-11 квітня 2014 р., м. Черкаси), «Розвиток фінансів в умовах хаотично структурованої економіки» (18 березня 2015 р., м. Дніпропетровськ), «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації» (26 – 27 березня 2015 р., м. Тернопіль), «Європейський вибір – нові можливості для прогресу та зростання фінансової системи» (24 квітня 2015 р., м. Київ), «Актуальні проблеми обліково-аналітичного процесу в управлінні підприємницькою діяльністю» (26 листопада 2015 р., м. Мукачево).

Публікації. За темою дисертації автором опубліковано 24 наукових праці загальним обсягом 7,9 д. а., з них: 1 – у колективній монографії, 5 статей – у наукових фахових виданнях, 4 статті – у наукових фахових виданнях, які зареєстровані в міжнародних наукометричних базах даних, 14 – в інших виданнях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 163 сторінки друкованого тексту. Робота містить 28 рисунків на 12 сторінках, 30 таблиць на 12 сторінках, 18 додатків на 31 сторінці. Список використаних джерел налічує 281 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, сформульовано його мету і завдання, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, виділено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, відображено апробацію одержаних результатів.

У розділі 1 «Теоретико-організаційні засади супроводження великих платників податків» досліджено теоретичні та організаційні аспекти супроводження великих платників податків (ВПП), розкрито їх роль як особливих суб'єктів податкових відносин для національної економіки та обґрунтовано необхідність їх індивідуального супроводження.

У результаті систематизації наукових підходів до трактування економічної сутності понять «податкове супроводження» та «податкове адміністрування», які перебувають у тісному взаємозв'язку, встановлено, що податкове супроводження об'єднує увесь комплекс послуг, які є супутніми для процесу адміністрування

податків, починаючи від первинної реєстрації платників, надання їм консультацій з податкового законодавства, до видачі довідок і проведення податкового аудиту. На відміну від адміністрування як діяльності фіскальних органів, якій притаманний керівний характер, і яка чітко регламентована наказами і розпорядженнями, податкове супроводження має рекомендаційне спрямування і здійснюється з метою створення умов для забезпечення повноти та своєчасності сплати податків і зборів до бюджетів, зокрема, шляхом галузевого супроводження, проведення консультативної й просвітницької роботи, надання інформаційних послуг.

При дослідженні правового статусу великих платників податків в Україні роз'яснено відмінність понять «великий платник податку» та «суб'єкт великого підприємництва», яка полягає не лише у критеріальних розбіжностях їх визначення, але й у сфері застосування, – якщо для першого поняття цією сферою є податкові відносини, то друге, передусім, стосується питань бухгалтерського обліку та формування статистичної звітності. Автором також аргументовано необхідність розмежування даних понять на нормативно-правовому рівні з огляду на загальні принципи фінансової звітності Європейського союзу та відповідні зобов'язання нашої держави забезпечити поступову адаптацію законодавства України до європейського права, зокрема, у сфері бухгалтерського обліку та аудиту, відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом.

На основі аналізу сучасних умов господарювання в Україні обґрунтовано, що кількісний вимір чинних критеріїв визначення великих платників не відповідає реаліям сьогодення, у зв'язку із чим рекомендовано зафіксувати вартісну величину критеріїв ідентифікації ВПП за прожитковим мінімумом для працездатних осіб, що дозволить корегувати порогові значення даних критеріїв з огляду на економічний розвиток країни та сприятиме підтриманню стабільності податкового законодавства.

У процесі вивчення особливостей великих платників податків та їх вкладу у розвиток економіки держави, визначено основні функції, ознаки та податкові ризики великих платників (рис. 1).

<i>Функції</i>	<i>Ознаки</i>	<i>Податкові ризики діяльності</i>
формування національного іміджу ведення бізнесу	масштабність	офшорна бізнес-активність
вплив на ціноутворення на ринку товарів і послуг, а також на ринку капіталів	багаторівневість ухвалення управлінських рішень	участь у контрольованих операціях
створення значного обсягу робочих місць	висока фінансова спроможність	спрямованість стратегії підприємства на мінімізацію податкових зобов'язань
забезпечення розвитку соціальної інфраструктури населених пунктів	ефективність корпоративного податкового менеджменту	ймовірність неумисного порушення податкового законодавства у міру різноплановості та значного обсягу господарських операцій
формування основної частини доходів бюджету	соціально-економічна значимість	
вплив на зміну орієнтирів податкової політики	ВЕЛИКІ ПЛАТНИКИ ПОДАТКІВ	

Рис. 1. Ознаки, функції великих платників податків та податкові ризики їх діяльності

Сформульовано авторське визначення великого платника податку як юридичної особи будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, яка відповідно до результатів фінансово-господарської діяльності або обсягу сплачених до державного бюджету обов'язкових платежів відібрана до категорії платників податків, супроводження яких здійснюють спеціалізовані податкові органи.

Створення спеціалізованих податкових інспекцій з обслуговування великих платників стало одним з етапів реформування і модернізації податкової служби в Україні і мало на меті налагодження взаємодії з великими платниками податків на основі нової філософії партнерських відносин та пріоритетності сумлінної сплати податків і зборів. Разом із цим, супроводження ВПП запроваджувалося фіскальними органами для детального вивчення особливостей діяльності великих платників та організації нових форм роботи з ними. Метою даної реформи було визначено одержання великими платниками таких організаційних та функціональних переваг при взаємодії з податковими органами як, зокрема, комплексний підхід, максимальна увага, мінімізація суб'єктивних факторів і оперативне вирішення питань. Натомість забезпечити постановку усіх великих платників податків на облік до Центрального офісу з обслуговування великих платників (ЦО з ОВП) не вдавалося від моменту створення цієї установи. Спробою вирішення даної проблеми стала відміна можливості для великих платників податків самостійно обирати місце обліку та створення більш розгалуженої системи органів з обслуговування великих платників. При цьому дисертантом зауважено, що невирішеним залишається питання щодо забезпечення належного сервісу тих ВПП, за місцем реєстрації яких не створено органу, що здійснює супроводження великих платників податків.

У розділі 2 «Фіскальні ефекти супроводження великих платників податків в Україні» досліджено бюджетоутворюючу роль великих платників податків, розкрито основні складові їх податкового супроводження, а також виявлено основні чинники, що знижують якість обслуговування великих платників податків в спеціалізованих податкових органах в Україні.

Встановлено, що протягом 2005-2015 років обсяг зібраних спеціалізованими державними податковими інспекціями з обслуговування великих платників (СДП) податкових платежів по всій Україні зріс практично у шість разів, однак важливу роль у наявності позитивної динаміки обсягу податків, сплачених великими платниками, відіграла, насамперед, не абсолютна чисельність ВПП, а кількість великих платників, що перебували на обслуговуванні в територіальних органах ЦО з ОВП – від 797 із 4721 підприємств, внесених до реєстру ВПП (16,9 %) у 2009 році – до 803 із 1978 (40,6 %) у 2015 році.

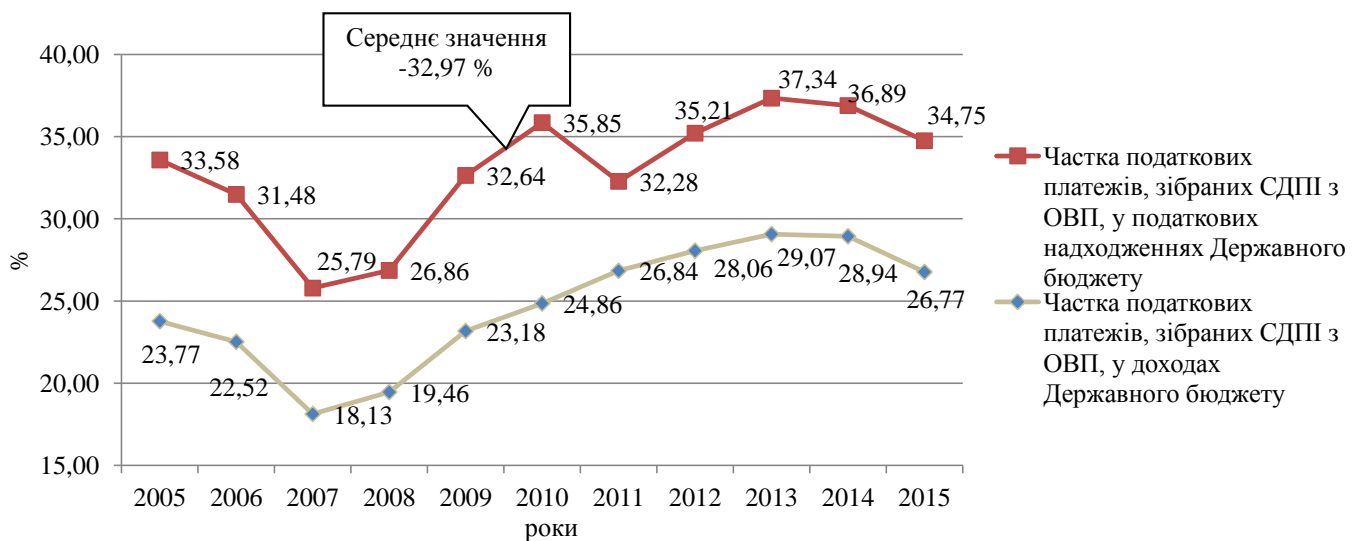
Крім цього, у досліджуваному періоді стрімким зростанням платежів ВПП вирізнявся 2012 рік, в якому мало місце вдосконалення інституційної структури органів, що супроводжують великих платників, а саме – утворенню Центрального офісу з обслуговування великих платників податків.

Що ж стосується окремо взятих СДП, то найбільшу частку податкових надходжень традиційно забезпечували Київська СДП (а згодом – ЦО з ОВП), СДП м. Дніпропетровськ, а також до СДП у м. Харків. Зокрема, питома вага обсягу платежів, мобілізованих СДП у м. Київ становила у 2005 році 56,96 % податкових надходжень СДП по всій країні, а у 2015 р., коли на обліку в ЦО з ОВП перебували

ВПП не лише Київської, але й інших областей України – досягла значення 68,77 % у 2015 р. Обґрунтовано, що дана тенденція пов'язана із тим, що найбільша частка ВПП у загальному обсязі великих платників належить Київській області і має тенденцію до зростання – від 29,30 % у 2010 році до 50,37 % згідно Реєстру великих платників податків на 2016 рік. При цьому по Харківській СДП лише один із лідерів тютюнової промисловості ПРАТ «Філіп Морріс Україна», що тут обліковується, забезпечив у 2014 році понад 7,5 % загальноукраїнського збору податків з великих платників та близько 80 % платежів до СДП у м. Харків.

На основі аналізу географічного розташування великих платників податків та регіонального розподілу їх платежів сформульовано висновок щодо перспектив реалізації реформи децентралізації в Україні, зокрема у частині формування фінансових ресурсів місцевих бюджетів за рахунок зарахування 10 % податку на прибуток до складу їх доходів для територій з низькою концентрацією великих платників податків.

З метою виявлення податкової активності великих платників податків, під якою автор розуміє безпосередню участь окремої категорії платників податків у формуванні податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів, а також її доходів загалом, розраховано, що частка платежів, зібраних СДП, у податкових надходженнях Державного бюджету коливалася у 2005-2015 роках в межах від 25,79 % до 37,34 % із середнім значенням – 32,79 % (рис. 2).

Рис. 2. Частка податкових платежів, зібраних СДП, у доходах та податкових надходженнях Державного бюджету України у 2005-2015 рр.

Джерело: розраховано автором на основі даних Міністерства фінансів України та Державної фіскальної служби України

При подальшому дослідженні прикладних аспектів супроводження великих платників податків в Україні встановлено, що одним із найбільш важливих завдань організації роботи СДП є рівень виконання запланованих податкових надходжень. За проведеними розрахунками, найбільше відхилення від індикативних показників по ВПП було досягнуто у 2012 році – 81,53 % та у 2013 році – 84,06 %. Основною причиною недосягнення індикативного показника по Україні у 2014 році були

втрати, спричинені суспільно-політичною й економічною кризою на сході країни – призупинення виробництва й експорту, ведення воєнних дій, відсутність державних дотацій. Зауважено також, що на виконання у 2013 і 2014 роках доведених Центральному офісу індикативних показників до загального фонду державного бюджету також негативно вплинула їх необґрунтованість при розрахунках, оскільки не враховувався економічний спад та втрати територій. Крім цього, погано налагоджена взаємодія Центрального офісу з обслуговування великих платників з фінансовими відомствами, які у різні періоди виконували функції ДФС, призводила до того, що деякі доведені ними Центральному офісу щомісячні індикативні показники були необ'єктивними щодо фактичної бази оподаткування або більш, ніж загалом по Україні.

Дисертантом визначено, що однією із проблем супроводження ВПП, як і платників податків загалом по Україні, залишається існування значних за обсягами сум податкового боргу. Зокрема, хоча впродовж 2006-2015 років загальний обсяг податкової заборгованості ВПП по Україні не перевищував 6,06 % суми сплачених ними податків, за станом на 2015 рік дана величина сягнула 7,7 %, а в абсолютному вимірі борг ВПП виріс майже утричі порівняно з 2014 роком і перевищив найбільший за останнє десятиріччя розмір податкової заборгованості ВПП майже вдвічі. Неконтрольоване зростання заборгованості великих платників податків відбувалося, в основному, через дію таких факторів, як несплата самостійно задекларованих зобов'язань, загострення ситуації в Донецькій і Луганській областях, збільшення пасивного боргу за боржниками, які перебувають у процедурах ліквідації та банкрутства. З метою погашення великими платниками заборгованості фахівцями ЦО з ОВП подавалися заяви до суду, надсилалися вимоги підприємствам-боржникам, складалися акти про опис їх майна у заставу. Що ж стосується механізмів регулювання податкового боргу ВПП, то перевага ЦО з ОВП надавалася, в основному, розстроченню та реструктуризації податкової заборгованості. Отже, у боротьбі зі зростанням податкового боргу фіскальні органи здійснювали суто адміністративні заходи щодо усунення заборгованості за фактом її виникнення. У зв'язку із цим дисертант дійшов висновку, що у співпраці СДП із великими платниками переважає командна, а не рекомендаційна складова.

Даний висновок підтвердили також результати оцінки якості податкового контролю великих платників податків. Хоча протягом 2011-2015 рр. ЦО з ОВП та його територіальні органи орієнтувалися на зменшення кількості контрольних-перевірочних заходів ВПП, що було пов'язано з прагненням ДФС не допустити тиск на бізнес, тим не менше, у складі документальних перевірок значною мірою переважали позапланові перевірки фінансово-господарської діяльності великих платників податків, що проводяться у випадку виявлення можливих тіньових схем діяльності підприємства чи неправомірних дій. При цьому у 2014 році середній показник узгодження донарахованих фіскальними органами зобов'язань великим платникам податків по Україні знизився до 12,65 %, а по виконанню узгоджених зобов'язань – до 84,49 %, а до основних причин оскарження податкових повідомлень великими платниками належали неоднозначне тлумачення податкового законодавства та непрофесійний виклад висновків за результатами контрольних-перевірочної роботи працівниками ЦО з ОВП та його територіальних органів. На

підставі одержаних результатів сформульовано висновок щодо необхідності запровадження фіскальними органами, що супроводжують ВПП, нових методів податкового контролю з урахуванням диференціації рівнів ризиків, притаманних платникам податків.

Автором встановлено, що показник результативності роботи спеціалізованих податкових органів, які обслуговують великих платників, визначається на основі оцінки щорічного обсягу зібраних податкових надходжень, показника виконання планових надходжень, статистики виявлених правопорушень та обсягів додатково залучених платежів до бюджету за фактами виявлених правопорушень, тобто увага органів, що здійснюють сервіс великих платників, більше спрямована на забезпечення дохідної частини бюджету, аніж на покращення якості обслуговування великих платників.

У розділі 3 «Напрями вдосконалення супроводження великих платників податків» узагальнено зарубіжний досвід ідентифікації та сервісу великих платників податків, розроблено економіко-математичну модель показників діяльності великих платників податків, а також обґрунтовано напрями розвитку партнерських відносин між великими платниками податків та органами Державної фіскальної служби України.

Узагальнення досвіду Австралії, Великобританії, Норвегії та Нідерландів як країн, що досягли високих результатів у супроводженні великих платників податків, дозволило виявити, що спільними рисами в ефективній взаємодії з ВПП та заможними особами для них є: ризик-орієнтований підхід, у тому числі формування ризикового профілю платника, ведення розширеного діалогу з платниками та переважання нетрадиційних методів контролю, спрямованих на попередження правопорушень, а не застосування санкцій за їх вчинення. Міжнародна практика супроводження ВПП засвідчила, що ідеальна операційна модель функціонування спеціалізованих податкових органів по роботі з великими платниками податків передбачає наявність чотирьох ключових елементів: інтерактивна взаємодія з платниками податків; застосування інноваційних технологій та ризик-орієнтованих методик обробки інформації; здійснення персоналізованого консультування; впровадження всебічного контролю – цільового втручання у господарську діяльність платника у випадку наявності ризику несплати, яке повинно передбачати попереднє виявлення та усунення проблемних питань в оподаткуванні та посилення уваги податкових органів до відбору та опрацювання інформації, що підлягає перевірці.

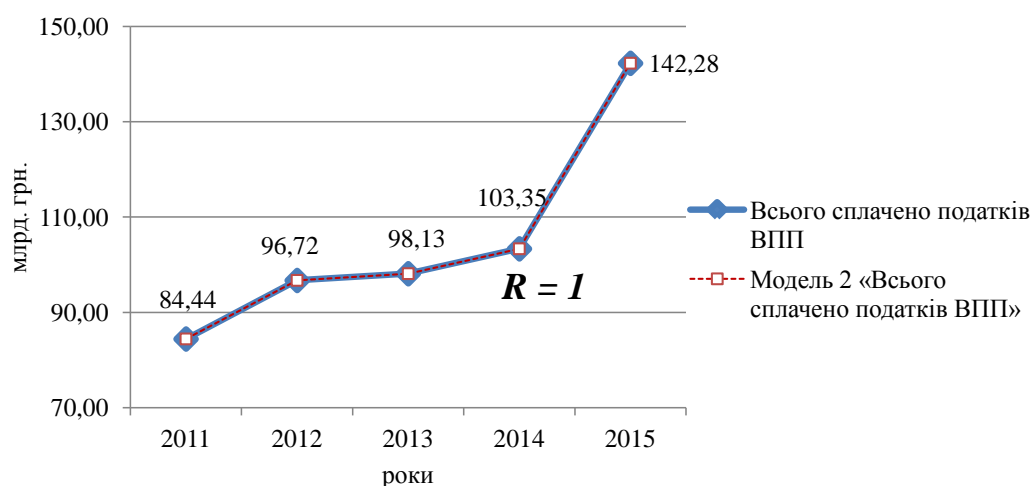
При економіко-математичному моделюванні показників діяльності великих платників податків дисертантом виокремлено фактори, які здійснюють найбільш вагомий вплив на обсяг їх платежів, у тому числі макроекономічні фактори – ВВП, рівень податкового навантаження на економіку та середньорічний курс гривні до іноземної валюти (дол. США), а також мікроекономічні – кількість перевірок великих платників податків, обсяг переплат ними податків до Державного бюджету, суми нарахованих штрафних санкцій і обсяг відшкодованого ПДВ.

За допомогою множинного регресійного аналізу розраховано дві економетричні моделі оцінки взаємозв'язку між вищезазначеними факторами та надходженнями до Державного бюджету, зібраними з великих платників податків: модель 1 і модель 2.

Модель 1: $y_1 = 0,369 + 0,071 \cdot x_1 - 0,339 \cdot x_2 + 0,009 \cdot x_5$, $R = 0,99$;

Модель 2: $y_2 = 65,401 - 0,032 \cdot x_1 + 0,890 \cdot x_2 + 60,110 \cdot x_3 + 1,395 \cdot x_4$, $R = 1$.

Точність моделі 2 демонструє графічна інтерпретація даної моделі (рис. 3).

Рис. 3. Обсяги податкових платежів ВПП до державного бюджету (з урахуванням показників моделі 2)

Джерело: побудовано автором

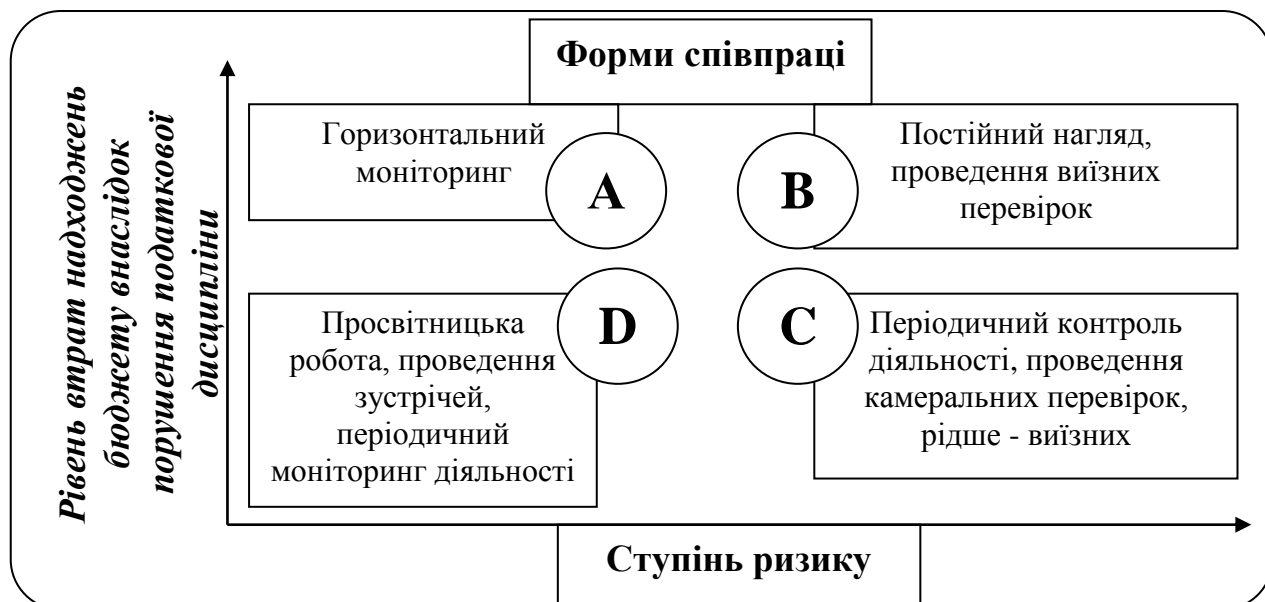
Для перевірки адекватності моделей проведено аналіз чутливості факторів за допомогою інструменту аналізу «що-якщо». З цією метою дисертантом досліджено вплив почергової зміни кожного фактору на результати моделі. Встановлено, що з числа макроекономічних факторів найбільш вагомий вплив на формування платежів великих платників податків до державного бюджету справляє величина ВВП, а з мікроекономічних – обсяг відшкодування ПДВ. На основі одержаних результатів здійснено прогноз обсягів сплати податків великими платниками окремо для кожної моделі на основі трендового прогнозу факторів. Визначено, що з метою підвищення обсягів сплати податків великими платниками доцільно використати стимулюючий потенціал ПДВ одночасно як для інноваційного розвитку великих платників, так і для скорочення заборгованості держави з бюджетного відшкодування.

При розробці пропозицій щодо посилення двостороннього зв'язку між фіскальними органами і великими платниками податків дисертантом обґрунтовано необхідність проведення опитувань ВПП щодо рівня задоволеності податковим супроводженням з метою покращення їх сервісу в ЦО з ОВП та його територіальних органах.

Автором наголошено, що важливим у напрямі оптимізації співпраці податкових органів і ВПП повинно стати створення умов для набуття останніми престижного статусу. Найвний привілейований статус великих платників повинен бути підкріпленим відповідною репутацією в суспільстві, тобто поняття «великий платник» має асоціюватись із поняттям «престижний платник».

При розробці напрямів розвитку партнерських відносин між великими платниками податків та Державною фіскальною службою України дисертантом сформульовано пропозицію щодо запровадження ризик-орієнтованого підходу до роботи з великими платниками, який передбачатиме їх групування у категорії за

рівнем податкового ризику. Зокрема розподіл платників відповідно до ступенів ризику рекомендовано здійснювати за чотирма категоріями: категорія «А» - ключові платники податків; категорія «В» - великі платники податків з високим ступенем ризику; категорія «С» - великі платники середнього ступеня ризику; категорія «D» - великі платники податків із низьким рівнем ризику, сумлінні платники (рис. 4).

Рис. 4. Форми співпраці фіскальних органів та великих платників податків з урахуванням ступеня ризику невиконання податкового обов'язку

Джерело: розроблено автором

В залежності від присвоєної категорії ризику, запропоновано диференціювати й форми співпраці із великими платниками, у тому числі обґрунтовано переваги горизонтального моніторингу як сервісу для ключових великих платників податків.

Акцентовано увагу на необхідності запровадження спеціалізованого підходу до супроводження фізичних осіб – заможних платників і рекомендовано при визначенні фізичної особи заможним платником брати до уваги її майновий стан та розмір доходів.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено і запропоновано нове вирішення актуального наукового завдання, важливого як з теоретичної, так і прагматичної точки зору, – удосконалення супроводження великих платників податків в Україні. На основі систематизації теоретичних підходів до супроводження великих платників податків, оцінки його ефективності в Україні та дослідження практики податкового сервісу великих платників розроблено економіко-математичну модель показників діяльності великих платників податків та рекомендації з удосконалення їх супроводження в нашій країні. Це дало змогу сформулювати відповідні висновки та пропозиції:

1. Узагальнення типових критеріїв ідентифікації та особливостей діяльності великих платників дозволило визначити, що однією з їх основних ознак, окрім масштабності, комплексності рівнів ділової активності та високої фінансової

спроможності, є соціально-економічна значимість, тобто, здатність великих платників впливати на зміну орієнтирів податкової політики, формування національного іміджу ведення бізнесу, а також сприяти розвитку соціальної інфраструктури. Поряд із високими фінансовим потенціалом та відповідними ризиками невиконання податкового обов'язку, існування яких пов'язане з дією таких факторів діяльності підприємства як офшорна бізнес-активність, участь у контрольованих операціях, спрямованість податкової стратегії на мінімізацію обсягів обов'язкових платежів, саме соціально-економічна значимість великих платників податків є вирішальним фактором необхідності їх спеціалізованого обслуговування.

2. Досліджуючи економічну сутність поняття «супроводження платників податків», обґрунтовано, що податкове супроводження не є складовим елементом податкового адміністрування, проте незважаючи на наявність теоретичних основ їх розмежування, на окремому етапі взаємодії платників податків і фіскальних органів взаємозв'язок цих двох видів діяльності є настільки тісним, що їх уже неможливо розділити практично. Водночас визначено, що на відміну від податкового адміністрування, яке передбачає реалізацію законодавчо регламентованих процедур справляння податків, податковому супроводженню притаманний рекомендаційний характер, а його головна мета полягає у створенні умов для забезпечення повноти та своєчасності сплати податків з допомогою податкового обслуговування платників.

3. Дослідження генезису та сучасних особливостей супроводження великих платників податків в Україні дозволило виокремити такі етапи формування його механізму як створення нормативно-правової бази запровадження і функціонування спеціалізованих державних податкових інспекцій; налагодження роботи фіскальних органів з обслуговування великих платників податків; підвищення ефективності супроводження великих платників податків; вдосконалення супроводження великих платників податків – реформування Центрального офісу з обслуговування великих платників та підготовка до запровадження спеціалізованого підходу до супроводження фізичних осіб – заможних платників.

4. Однією із найбільш важливих проблем супроводження великих платників податків залишається їх обов'язкова реєстрація в ЦО з ОВП та його територіальних органах, що з одного боку, передбачалося як мета створення спеціалізованих органів по роботі з великими платниками, а з іншого – суперечить принципам партнерства, який було покладено в основу взаємодії великих платників та фіскальних органів, адже обов'язкова постановка на облік в найближчий орган податкового супроводження, який може бути розташований на досить далекій відстані від великого платника податку, означає появу суттєвих незручностей для керівництва останнього у виконанні процедур, які відповідно до приписів законодавства, вимагають особистої присутності керівника чи головного бухгалтера великого платника податків.

5. Поглиблений аналіз сучасного стану супроводження великих платників податків в Україні виявив, що незважаючи на незначну частку у підприємницькому секторі країни, великі платники, тим не менше, справляють суттєвий вплив на формування пропозиції товарів на ринку – за підрахунками обсяг доходу від реалізації лише 200 підприємств – великих платників у 2014 році становив близько

39,1 % загального обсягу реалізованої продукції підприємств України (у 2013 році цей показник налічував 36,5 %), а 10 найбільших за доходами підприємств України із загальної групи великих платників одержали у 2014 році дохід, що склав 9,85 % обсягу реалізації України. Поряд із цим неприховане прагнення фіскальних органів посилити контроль за фінансово-господарською діяльністю великих платників податків, зумовлене, величиною їх бюджетоутворюючої ролі. Адже згідно з проведеними розрахунками, питома вага платежів ВПП у податкових надходженнях державного бюджету у середньому становила 32,97 %, з них основу частину складали податки, зібрані Центральним офісом з обслуговування великих платників, що обумовлювалося зосередженням головних бізнес-структур країни у столиці.

6. Незважаючи на специфіку індивідуального супроводження ВПП, притаманну лише діяльності ЦО з ОВП та підпорядкованим йому СДПІ, яка проявляється у здійсненні галузевого супроводження підприємств, закріпленні за ними координатора та залученні до роботи експертів, надання адміністративних послуг великим платникам в СДПІ здійснюється відповідно до нормативно-правових актів та згідно з переліком, загальноприйнятим для усіх платників податків. У роботі СДПІ переважають традиційні адміністративні методи, зокрема, незважаючи на певне скорочення контрольних заходів з боку фіскальних органів, протягом останніх п'яти років показник кількості позапланових документальних перевірок великих платників залишався досить високим, а нових інструментів контролю, які були б спрямовані на попередження появи факторів порушення великим платником податкового законодавства, та які передбачали б оптимальне поєднання посиленої уваги до ВПП і одночасне зменшення втручання у їх операційну діяльність з боку податкових органів, в Україні створено не було.

7. На противагу декларативному покращенню супроводження великих платників податків, насправді увага органів, що здійснюють сервіс великих платників, більше спрямована на забезпечення дохідної частини бюджету, аніж на покращення якості обслуговування ВПП, про що свідчить той факт, що оцінка результативності роботи системи Центрального офісу з обслуговування великих платників здійснюється, головним чином, самим відомством, виходячи із щорічних планових фіскальних показників. Отже, систему показників, які б реально відображали якість сервісу великих платників податків, шляхом фіксування реакції останніх на зміни в організації роботи податкових органів у ЦО з ОВП не впроваджено. У зв'язку із цим запропоновано авторську методику оцінки якості супроводження великих платників податків на основі системи показників, які спрямовані на визначення впливу якості податкового обслуговування на поведінку платника податків.

8. Беручи до уваги зарубіжний досвід обслуговування великих платників податків, а також принцип партнерства, який закладено в основу взаємодії фіскальних органів з великими платниками, запропоновано з метою удосконалення їх супроводження в Україні організувати співпрацю з великими платниками податків, ґрунтуючись на ідентифікації та розумінні джерел ризиків, що впливають на загальну податкову поведінку ВПП, а ключовими елементами операційної моделі функціонування офісів з обслуговування великих платників обрати ризик-орієнтовані методики обробки інформації та індивідуальне супроводження). При цьому ризик-орієнтований підхід до роботи з ВПП у ЦО з ОВП та його органах

повинен передбачати диференціацію не лише платників за ступенями ризику, але й форм співпраці з ними в залежності від сформованого ризикового профілю великого платника. З цією метою фахівцям ЦО з ОВП рекомендовано розробити спеціальне програмне забезпечення, за допомогою якого моделюватиметься податковий ризик, притаманний конкретному підприємству та здійснюватиметься диференціація ВПП за ступенями цього ризику. Визначення рівня податкового ризику великого платника запропоновано здійснювати за якісними та кількісними показниками, що включають загальну характеристику економічної діяльності платника, його бюджетоутворюючу роль. Крім цього, із загальної групи великих платників податків виділено ключових платників, а найбільш оптимальною формою співпраці із ними визначено горизонтальний моніторинг, що у свою чергу, передбачає його повнофункціональне запровадження в Україні. Обґрунтовано, що такі переваги функціонування горизонтального моніторингу як мінімізація втручання податкових органів у поточну діяльність платника податку, суттєве зменшення зустрічних звірок та заміна існуючих процедур аудиту платників поточним моніторингом їх діяльності справді значно підвищать рівень дотримання ВПП податкового законодавства.

9. Одним із головних напрямів розвитку партнерських відносин між великими платниками та Державною фіскальною службою визначено посилення двостороннього зв'язку між ними, а реалізацію цього завдання рекомендовано здійснити шляхом запровадження в системі Центрального офісу з обслуговування великих платників практики проведення опитувань великих платників податків. Для цього рекомендовано сформувати стандартизований пакет анонімних онлайн-анкет із переліком запитань до великих платників, який щороку у визначений період розміщуватиметься на сайтах органів ЦО з ОВП. На основі одержаних відповідей фіскальні органи зможуть сформувати загальний висновок щодо основних проблем взаємодії з ВПП та дізнатися, які сервіси потрібно розвивати, а які навпаки – обмежити.

10. Обґрунтовано важливість підвищення рівня податкової дисципліни серед громадян з високим рівнем доходів шляхом виокремлення фізичних осіб в групу заможних платників за критерієм доходу та майновим критерієм, а також постановки їх на облік до ЦО з ОВП та його підрозділів для індивідуального податкового супроводження, що є не лише обов'язком нашої держави відповідно до укладених угод з міжнародними організаціями, але й важливим з точки зору вдосконалення механізму оподаткування доходів громадян.

Врахування зроблених висновків та пропозицій не гарантує повного вирішення проблем, окреслених у дисертаційній роботі, адже діяльність великих підприємств у нашій державі перебуває під впливом ряду об'єктивних інституційних та економічних факторів, які потребують подальшого вивчення. Однак, практичне впровадження сформульованих у даному дослідженні положень значним чином сприятиме удосконаленню супроводження великих платників податків в Україні.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Фінансові відносини в умовах розвитку ринкової економіки: монографія/ ЧТЕІ КНТЕУ. – Чернівці: «Місто», 2014. – 208 с., 8,7 д. а. (особисто автору – 0,5 д.а., п. п. 2.2. Фіскальні та регулюючі аспекти реалізації податкових відносин між державою та юридичними особами).

У наукових фахових виданнях:

2. Славкова А. А., Ватаманюк О. С. Критерії ідентифікації великих платників податків: зарубіжний досвід та українські реалії / А. А. Славкова, О. С. Ватаманюк // Фінанси, облік і аудит: Збірник наукових праць. – К.: КНЕУ, 2013. – Вип. 2 (22). – С. 119-131 (0,7 д.а., особисто автору – 0,3 д.а., узагальнення зарубіжного досвіду ідентифікації великих платників податків).

3. Ватаманюк О. С. Типові моделі функціонування податкових органів: порівняльний аспект / О. С. Ватаманюк // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – № 1. – Режим доступу : nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2014_1_20.pdf (0,4 д.а.).

4. Ватаманюк О. С. Методика та прагматизм розрахунку податкового навантаження на великих платників податків України / О. С. Ватаманюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – Херсон: Видавництво Херсонського державного університету, 2014. – Випуск 9-1. – С. 160-164 (0,7 д.а.).

5. Ватаманюк О. С. Специфіка податкового обслуговування великих платників податків в Україні / О. С. Ватаманюк // Управління розвитком. – 2015. – № 3 (181). – С. 19-24 (0,5 д.а.).

6. Ватаманюк О. С. Детермінанти максимізації податкових платежів великих платників податків в Україні [Електронний ресурс]: Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове видання. – 2015. – Випуск 7. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/7-2015/138.pdf> (0,5 д.а.).

У наукових фахових виданнях, які зареєстровані в міжнародних наукометричних базах:

7. Ватаманюк О. С. Сутність, значення та взаємозв'язок елементів податкового адміністрування / О. С. Ватаманюк // Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки» (РИНЦ). – 2014. - № 1 (208). – С. 120–125 (0,7 д.а.).

8. Vatamanyuk O. S. Large Taxpayers: the Nature of Economic Activity and the Prospects for Development / O. S. Vatamanyuk // Бізнес Інформ (Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, CiteFactor, Academic Journals Database, Research Bible, Соціонет). – 2014. – № 11 (442). – С. 252-257 (0,5 д.а.).

9. Ватаманюк О. С. Адміністрування великих платників податків в Україні: сучасна практика та напрями вдосконалення / О. С. Ватаманюк // Соціально-економічні проблеми і держава (ProQuest LLC (Ulrichsweb Global Serials Directory), Index Copernicus International S.A., Directory of Open Access Journals, Google Scholar, Bielefeld Academic Search Machine, Global Impact Factor, SCIENCE INDEX (РИНЦ)). – Тернопіль : АСУ, ТНТУ, 2015. – Випуск 2 (13). – С. 169-177 (0,8 д.а.). – Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2015/15vostnv.pdf>.

10. Славкова А. А., Ватаманюк О. С. Адміністрування податків і сервіс платників: відмінності та взаємозв'язок / А. А. Славкова, О. С. Ватаманюк // Економічний форум (РИНЦ, Ulrich's Periodicals Directory, Index Copernicus). – 2016. – № 1. – С. 328-335 (0,7 д.а., особисто автору – 0,3 д.а. – обґрунтування теоретичного взаємозв'язку між адмініструванням податків та сервісом платників).

В інших виданнях:

11. Ватаманюк О. С. Оцінка податкової активності великих платників у формуванні доходів державного бюджету України / О. С. Ватаманюк // Молодий вчений. – 2015. – № 6 (21). – С. 81-84 (0,5 д.а.).

12. Ватаманюк О. С. Вплив податкового навантаження на фінансово-господарську діяльність підприємства / О. С. Ватаманюк // Всеукраїнська інтернет-конференція «Фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання» / Збірник матеріалів : Кременчук, 2013 – 350 с. – С. 113-117 (0,2 д.а.).

13. Ватаманюк О. С. Зарубіжний досвід податкового обслуговування великих платників податків та його актуальність для України / О. С. Ватаманюк // Ольвійський форум – 2013: «Світова криза: прояви, наслідки, шляхи подолання»: тези. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – С. 3-4 (0,1 д.а.).

14. Ватаманюк О. С. Економічна цінність великих платників податків та критерії їх визначення в Україні / О. С. Ватаманюк // Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин», 16-17 травня 2013 р. – Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. – Ч.1. – С. 40-42 (0,1 д.а.).

15. Ватаманюк О. С. Податкова політика стимулювання розвитку великого бізнесу в Україні: сутність та напрями реалізації / О. С. Ватаманюк // Західноукраїнський науковий вісник: Матеріали II Міжрегіональної науково-практичної конференції «Соціально-економічний розвиток України та регіонів». – Івано-Франківськ: ГО «ЗУНТ», 2013. – Вип. 4. – С. 70-75 (0,5 д.а.).

16. Ватаманюк О. С. Проблемні аспекти податкового адміністрування великого бізнесу в Україні / О. С. Ватаманюк // Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України: збірник тез студентів, аспірантів та молодих вчених міжнародної науково-практичної конференції. – К.: Логос 2013. – С. 52-54 (0,2 д.а.).

17. Ватаманюк О. С. Фіскальні передумови розвитку великого бізнесу в Україні / О. С. Ватаманюк // Фінансові механізми активізації підприємництва: VII Міжнар. наук.-практ. конф., 7-8 листопада 2013 р. – Львів: ЛДФА, 2013. Т. 2: Збірник тез наукових доповідей. – 2013. – С. 14-16 (0,2 д.а.).

18. Ватаманюк О. С. Податкове регулювання як елемент адміністрування обов'язкових платежів / О. С. Ватаманюк // Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрямки розвитку: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. – К.: Криниця, 2013. – С. 16-18 (0,1 д.а.).

19. Ватаманюк О. С. Адміністрування податкового боргу в системі національного податкового адміністрування / О. С. Ватаманюк // Фінансово-економічний розвиток України в умовах глобалізаційно-інтеграційних процесів: збірник матеріалів III всеукраїнської науково-практичної Інтернет - конференції, 28 лютого 2014 р. – Львів: ЛКА, 2014. – С. 204-206 (0,2 д.а.).

20. Ватаманюк О. С. Сутність та переваги функціональної організаційної

структури податкових органів / О. С. Ватаманюк // Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції: Черкаси, 10-11 квітня / Міністерство освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : ЧДТУ, 2014. – С. 37-39 (0,1 д.а.).

21. Ватаманюк О. С. The Role of the Large Taxpayers in the National Economy / О. С. Ватаманюк // Розвиток фінансів в умовах хаотично структурованої економіки: V Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених та студентів: тези доповідей, Дніпропетровськ, 18 березня 2015 р. – Дніпропетровськ: Університет Альфреда Нобеля, 2015. – С. 108-109 (0,1 д.а.).

22. Ватаманюк О. С. Сучасні підходи до оцінки податкового навантаження / О. С. Ватаманюк // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації: збірник тез доповідей Дванадцятій Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених, 26-27 березня 2015 року. – Тернопіль: Астон, 2015. – С. 130-131 (0,1 д.а.).

23. Ватаманюк О. С. Податкове адміністрування як специфічний управлінсько-організаційний процес / О. С. Ватаманюк // Європейський вибір – нові можливості для прогресу та зростання фінансової системи: зб. тез Всеукр.наук.-практ. конф. – К.: Аграр Медіа Груп, 2015. – С. 27-29 (0,1 д.а.).

24. Ватаманюк О. С. Напрями вдосконалення взаємодії великих платників податків та фіскальних органів / О. С. Ватаманюк // Актуальні проблеми обліково-аналітичного процесу в управлінні підприємницькою діяльністю: Матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Мукачево, 26 листопада 2015 р. – С. 363-366 (0,2 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Ватаманюк О. С. Супроводження великих платників податків та його вдосконалення в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2016.

Дисертацію присвячено дослідженню особливостей супроводження великих платників податків та напрямів його вдосконалення в Україні. У роботі розкрито підхід до розуміння соціально-економічного значення великих платників як особливих суб'єктів податкових відносин й обґрунтовано необхідність застосування спеціалізованого підходу до їх супроводження. Визначено концептуальні основи взаємозв'язку податкового адміністрування та супроводження великих платників податків. Окреслено етапи формування інституційної інфраструктури супроводження великих платників податків в Україні. Проаналізовано роль великих платників податків у формуванні доходів державного бюджету України і побудовано економіко-математичну модель показників їх діяльності. Запропоновано напрями розвитку партнерських відносин між фіскальними органами та великими платниками. Розроблено схему диференціації контрольних-наглядових заходів фіскальних органів за категоріями великих платників податків й удосконалено підхід до запровадження механізму супроводження заможних осіб в Україні.

Ключові слова: великі платники податків, супроводження великих платників податків, податкове адміністрування, обслуговування великих платників податків,

критерії ідентифікації великих платників податків, принцип партнерства у відносинах фіскальних органів та великих платників податків, податкові ризики великих платників.

АННОТАЦІЯ

Ватаманюк О. С. Сопровождение крупных налогоплательщиков и его совершенствование в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2016.

Диссертация посвящена исследованию особенностей сопровождения крупных налогоплательщиков и направлений его совершенствования в Украине. В работе раскрыто подход к пониманию социально-экономического значения крупных налогоплательщиков как особых субъектов налоговых отношений и обоснована необходимость применения специализированного подхода к их налоговому сопровождению. Систематизированы научные взгляды на экономическую сущность сопровождения налогоплательщиков и налогового администрирования и обоснована концептуальная связь между данными понятиями. Кроме этого, предложено определение сопровождения крупных налогоплательщиков как деятельности фискальных органов рекомендационного характера, реализующейся в процессе администрирования обязательных платежей крупных налогоплательщиков и направленной на обеспечение крупным налогоплательщикам максимально комфортных условий обслуживания, а также на предупреждение возникновения факторов нарушения ими налогового законодательства. В диссертации также очерчены исторические предпосылки и этапы формирования институциональной инфраструктуры налогового сопровождения крупных налогоплательщиков в Украине.

Проанализирована роль крупных налогоплательщиков в формировании доходов Государственного бюджета Украины. Раскрыты главные составляющие взаимодействия фискальных органов и крупных налогоплательщиков, а также дана оценка эффективности налогового контроля крупных налогоплательщиков. Определены основные причины снижения качества сопровождения крупных налогоплательщиков в фискальных органах, среди которых, в первую очередь, отмечено преобладание административной составляющей в работе офисов по обслуживанию крупных налогоплательщиков и применение методик, направленных на борьбу с уже возникшими случаями нарушения налогового законодательства, а не на предупреждение фактов их возникновения.

С помощью множественного регрессионного анализа исследованы макро- и микроэкономические факторы, которые оказывают ключевое влияние на объем платежей крупных налогоплательщиков в бюджет, в том числе определено наличие линейной связи между величиной валового внутреннего продукта и суммами платежей крупных налогоплательщиков. На основании полученных результатов сконструировано экономико-математическую модель показателей деятельности крупных платателей.

С учетом зарубежного опыта сервиса крупных налогоплательщиков предложены направления развития партнерских отношений между фискальными

органами и крупными налогоплательщиками. Разработана схема дифференциации контрольных действий фискальных органов по категориям крупных налогоплательщиков, упорядоченных с учетом степени их налогового риска. В том числе внесены предложения по выделению из общей группы крупных налогоплательщиков «ключевых налогоплательщиков». Усовершенствован подход к внедрению в Украине на постоянной основе горизонтального мониторинга. Исходя из необходимости усиления двусторонней связи между крупными налогоплательщиками и фискальными органами в исследовании рекомендовано проведение ежегодных опросов крупных налогоплательщиков с целью улучшения качества их налогового сервиса. Аргументированы предложения по внедрению налогового сопровождения состоятельных физических лиц в Украине.

Ключевые слова: крупные налогоплательщики, сопровождение крупных налогоплательщиков, налоговое администрирование, обслуживание крупных налогоплательщиков, критерии идентификации крупных налогоплательщиков, принцип партнерства в отношениях фискальных органов и крупных налогоплательщиков, налоговые риски крупных налогоплательщиков.

ANNOTATION

Vatamaniuk O. S. The support of the large taxpayers and its improvement in Ukraine. – Manuscript.

The dissertation for a scientific degree of Candidate of economic sciences in the specialty 08.00.08 – Money, finance and credit. – SHEE «Kyiv national economic university named after Vadym Hetman», Kyiv, 2016.

The thesis deals with the peculiarities of tax support of the large taxpayers and the directions of its improvement in Ukraine. In the research the approach to understanding the social and economic importance of large taxpayers as the special subjects of the tax relations is revealed and the need for a specialized approach to the tax support of the large taxpayers is substantiated. The conceptual basis of the interconnection between the tax administration and the support of the large taxpayers is determined. The stages of organization of the institutional infrastructure of the support of the large taxpayers in Ukraine are outlined. The role of the large taxpayers in the formation of revenues of the State Budget of Ukraine is analyzed and the economic and mathematical model of fiscal effects of the large taxpayers is built. The directions of development of the partnership between fiscal authorities and large taxpayers are offered.

The tax risks identification model for the large taxpayers based on the differentiation of the types of interaction with taxpayers according to their risk profile is designed and the approach to the implementation of the tax support of wealthy individuals in Ukraine is improved.

Key words: large taxpayers, the support of large taxpayers, tax administration, the tax service of large taxpayers, identification criteria for large taxpayers, the principle of partnership in the relations between fiscal authorities and large taxpayers, tax risks of the large taxpayers.